

JUSSI AHOKAS & LAURI HOLAPPA

Kun Kreikka haastoi eurooppalaisen talouskurin

Kreikan velkakiisin uusin vaihe alkoi vuoden alussa, kun maassa järjestettiin parlamenttivaalit. Vaaleissa vasemmistolainen Syriza-puolue sai murskavoiton. Niin kutsutussa Thessalonikin ohjelmassa Alexis Tsipraksen johtama Syriza oli luvannut kumota merkittävän osan aikaisempien hallitusten ja Kreikan kolmen velkojainstituution eli Euroopan Komission, IMF:n ja Euroopan keskuspankin toimeenpanemasta talouskuriohjelmasta.

Puolue julistikin vaalivoiton jälkeen pahamaineisen troikan vallan päättyneeksi Kreikassa ja lopetti säästöohjelmien toteuttamisen. Samalla se kertoi aloittavansa neuvottelut velkojien kanssa toisenlaisesta kriisinhoidosta, joka mahdollistaisi talouskasvun ja perustuisi kestäville rakenteellisille uudistuksille, kuten veronkierron vähentämiselle ja talouden rakenteita kehittäville investoinneille. Syriza oli kuitenkin sitoutunut pitämään Kreikan euroalueessa, joten ratkaisujen oli löydettävä eurooppalaisella tasolla.

Syrizan neuvottelustrategia vaikeaksi tiedetyissä neuvotteluissa näytti perustuvan habermasilaiseen parhaan argumentin periaatteeseen. Ongelmana oli kuitenkin se, että velkojia ei kiinnostanut lähteä taloustieteelliseen keskusteluun Kreikan uuden ekonomistitaustaisen valtiovarainministerin Gianis Varoufakiksen kanssa. Varoufakiksen ja Syrizan ymmärrys eurooppalaisesta valtapoliitikasta oli naiivin akateeminen. Varoufakis ei selvästi ollut tottunut tilanteisiin, joissa vastapuoli ei ole halukas käymään keskustelua ”yleisestä edusta”. Hän ei näyttänyt myöskään ymmärtävän europrojektin syviä juuria Ranskan integraatiopyrkimyksissä ja Saksan sanalemassa talouskurissa¹. Näistä Euroopan suurvaltioiden projekteista kiinnipitäminen oli alun perinkin painanut Kreikan suohon.

Aluksi Syrizan neuvottelijat pyrkivät myymään instituutioille yleiseurooppalaisen investointivetoisen kasvun mallin. Kreikan näkökulmasta malli tarkoitti sitä, että se harjoittaisi kotimaassa edelleen tiukkaa finanssipoliittikkaa ja pyrkisi julkisen talouden ylijäämiin. Ylijäämien kerryttäminen olisi kuitenkin helpompaa, jos muualla euromaissa investoinnit kasvaisivat nopeampaa tahtia. Samalla hallitus toteuttaisi edelleen rakenteellisia uudistuksia.

Yhden talouspolitiikan – talouskurin – Euroopassa Syrizan vaatimukset kaikuivat kuuroille korville. Jo keväällä kävi ilmeiseksi, ettei Syrizan toive eurooppalaisesta investointiohjelmasta toteutuisi. Tämän jälkeen Syriza muutti Tsipraksen päätöksellä linjaansa² ja hyväksyi ta-

louskurin jatkamisen, mutta vaati sen loiventamista ja kieltäytyi hyväksymästä eriarvoisuutta lisääviä toimenpiteitä osaksi kuriohjelmaa. Pienten eläkkeiden leikkaukset sekä arvonlisäveron korotukset oli peruttava.

Kreikan hallituksen vaikeudet eivät rajoittuneet ai-noastaan euroryhmän tiukkaan linjaan. Euroopan keskuspankki teki jo helmikuussa selväksi, ettei se hyväksy Syrizan vaatimuksia. Tuolloin keskuspankki alkoi rajoittaa kreikkalaisten pankkien maksuvalmiutta ilmoittamalla, ettei se hyväksy Kreikan valtion velkakirjoja pankkien keskuspankkilainojen vakuudeksi. Näin ollen pankit joutuivat turvautumaan korkeakorkoiseen hätärahoitukseen, mikä vaikeutti entisestään niiden toimintamahdollisuuksia.

Käytännössä EKP alkoi harjoittaa Kreikassa erilaista rahapolitiikkaa kuin muissa jäsenmaissa, mikä on ennenkuulumatonta. Koska likviditeetin rajoittamisella on vaikutusta myös reaalityalouden kasvuun ja hintoihin, EKP saattoi rikkoo toimillaan myös hintavakausmandaattiaan. Kun päätös tehtiin selvästi vastauksena Kreikan poliittiseen tilanteeseen, oli EKP:tä enää vaikea nähdä neutraalina ja epäpoliittisena keskuspankkina.

Loppukevällä kävi ilmeiseksi, että edes Kreikan hallituksen talouspoliittinen suunnanmuutos ei riittänyt velkojille. Europrojektin uuden kovan kärjen eli kriisimaihin pakotetun talouskurin lisäksi velkojat halusivat sanella myös kuriohjelmien sisällön eivätkä suostuneet luopumaan eläkeleikkauksista ja arvonlisäveron korotuksista.

Tilanne johti lopulta siihen, että Kreikka jätti maksamatta kesäkuussa IMF:lle erääntyneen lainansa. Euroryhmän kompromissihaluttomuuden vuoksi pääministeri Tsipras julisti kansanäänestyksen euroryhmän viimeisimmästä rahoitustarjouksesta ja siihen liittyneistä ehdoista.

Kansanäänestyksen julistamisen seurauksena neuvottelut muiden euromaiden kanssa katkesivat ja EKP lisäsi Kreikan pankkijärjestelmän painetta jäädyttämällä hätärahoituksen tason. Kun huhut mahdollisesta euroerosta kiihdyttivät talletuspakoa, oli hallituksen turvauttava talletusten nostorajoituksiin. Likviditeettikriisi pysäytti käytännössä kokonaan Kreikan talouden ja kansanäänestystä edeltäneet sekä sitä seuranneet viikot olivat Kreikan taloudelle katastrofaalisia.

Kaikesta huolimatta yli 60 prosenttia äänestäneistä sanoi ei sopimukselle. Kansanäänestyksen jälkeen odotettiin, että Tsipras käyttäisi äänestystulosta neuvotteluaseena euroryhmän kanssa. Jos neuvottelut eivät onnistuisi, Syrizan hallituksen odotettiin siirtyvän rinnakkais-

valuuttaan, jonka avulla akuutista rahoituspulasta selvitäisiin.

Juuri tällaista toimintatapaa Varoufakis ehdottikin Tsiprakselle kansanäänestyksen jälkeen. Tässä vaiheessa kuitenkin tapahtui kreikkalaisen tragedian keskeisiin käännekohta, sillä Tsipras ilmoitti Varoufakikselle kieläytyvänsä rinnakkaisvaluutan käyttöönosta.

Tsipraksen päätöstä voidaan pitää hämmästyttävänä, koska vielä ennen Syrizan valtaannousua hän oli antanut Varoufakikselle tehtäväksi valmistella suunnitelma rinnakkaisvaluutan käyttöönosta. Tsipraksen päätökseen vaikutti keskeisesti Syrizan talouspoliittisen ydinryhmän linjaus. Varoufakis oli esitellyt rinnakkaisvaluuttasuunnitelmansa sille jo ennen kansanäänestystä, mutta jäänyt esityksensä kanssa lähes yksin. Varoufakis ei pystynyt vakuuttamaan puoluetovereitaan siitä, että euroeron lyhyen tähtäimen haitat olisivat lopulta hallittavissa ja huomattavasti pitkän aikavälin hyötyjä vähäisemmät. EKP:n toimenpiteet olivat antaneet tuntumaa niihin vaikeuksiin, joita rinnakkaisvaluuttaan siirtymisestä voisi aluksi seurata.

Syrizan sisäpiiriläiset eivät halunneet sitoutua Varoufakiksen suunnitelmaan, sillä he pitivät aiemman kurinlinjan jatkamista turvallisempänä vaihtoehtona. Tässä yhteydessä on tärkeä ymmärtää, että suuri osa Syrizan talouspoliittisista päättäjistä luottaa valtavirran taloustieteilijöihin omissa analyyseissään. Tunnettu heterodoksinen taloustieteilijä Varoufakis oli ollut heille alusta alkaen epäilyttävä riidankylväjä.

Syrizan sisäinen talouspoliittinen linjariita, joka oli alkanut kiristävän finanssipolitiikan hyväksymisestä ja

päytyi rinnakkaisvaluutan hylkäämiseen, johti lopulta Varoufakiksen eroon. Aluksi Kreikan hallitus pyrki vetoamaan euroryhmään kansanäänestyksen tuloksella, mutta sillä ei ollut vaikutusta. Euroryhmä haistoi Varoufakiksen eron jälkeen veren ja vaati vielä aiempaakin tiukempaa talouskurinlinjaa. Samalla se vaati myös massiivisen yksityistämishjelman käynnistämistä sekä kaiken talouspolitiikkaan liittyvän lainsäädännön esitarkistamista. Kuripolitiikan mallimaiden Saksan ja Suomen johdolla Kreikkaa uhkailtiin lisäksi eurojärjestelmästä erottamisella.

Syriza hyväksyi ehdoitta velkojien vaatimukset ja luovutti huomattavan osan Kreikan suvereniteetista troikalle. Vuoden alussa maasta pois ajettu troikka siis palasi Kreikkaan; nyt vahvemmalla mandaatilla ja tiukemmalla linjalla. Kansan odotukset oli petetty ja pettämistä Tsipras perusteli sillä, että mitään vaihtoehtoa ei ollut. Euroalueella, jossa Saksan, Ranskan ja Euroopan keskuspankin muodostama pyhä kolminaisuus hännystelijöineen puolustaa yhä kynsin hampain alkuperäistä europrojektia, se pitääkin paikkaansa. Selvää kuitenkin on, ettei Kreikka tule vielääkään jättämään tätä projektia rauhaan.

Vitteet & Kirjallisuus

- 1 Lauri Holappa, EMU, kamppailu talouspolitiikan välineistä ja euron tulevaisuus. Teoksessa *Jobdatus Euroopan unionin politiikkaan*. Toim. Juri Paakkunainen & Kari Mykkänen. Helsingin yliopisto, Helsinki 2014, 156–184.
- 2 ”The Greek Warrior”. *The New Yorker* 3/viii/15.